

SAĞLIK HİZMETLERİ KONUSUNDA EĞİTİM ALAN ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNDE SİGARA İÇME ALIŞKANLIKLARININ ARAŞTIRILMASI

Doç.Dr. Çaylan PEKTEKİN*

Uzm.Hem. Yasemin
SÖNMEZ*

GİRİŞ

Uyuşturucular konusu gerek ülkemiz, gerekse diğer dünya ülkeleri açısından büyük bir önem taşımaktadır. En fazla ölüme ve hastalıklara sebep olan sigara 1991 Yeşilay sigara raporuna göre dünya genelinde 13 milyon kişinin ölümüne, çok daha fazla insanında hasta ve ömür boyu sakat kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca sigara içiminin sağlığa olan zararları yanında ekonomiye olan doğrudan ya da dolaylı zararlarını da unutmamak gerekir (6).

Sigara içmeye ilen nedenlerin bulunması ve bunlara yönelik önlemlerin alınmasında ebeveynlere, öğretmenlere, kitle iletişim araçlarına, devlete ve sağlık hizmeti veren kuruluşlara büyük görev düşmektedir. Özellikle de ileride sağlık eğitimi yapacak olan, bu tür gençlerin önce kendi sigara içme alışkanlıklarının farkına varmaları ve buna yönelik önlemleri almaları büyük önem taşır.

Bu araştırmanın amacı, sağlık hizmetleri konusunda eğilim alan Üniversite gençliğinde sigara içme alışkanlıkları, nedenleri ve bu konudaki görüşlerinin araştırılmasıdır.

* İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Akıl Sağlığı ve Psikiyatri
Hemşireliği İncisirelli Anabilim Dalı Öğretim Elemanı

MATERYAL VE METOD

Araştırma, 1991-1992 Eğitim-Öğretim yılının ikinci döneminde İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu ile Marmara Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'na devam etmekte olan 250'si kadın, 105'1 erkek olmak üzere toplam 355 Hemşirelik, Diş Protez, Tıbbi Laborant. Radyoloji Teknisyeni öğrencilerinden yararlanılarak gerçekleştirilmiştir.

Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan anket ile toplanmış ve istatistiksel olarak "yüzdellik" ve "ki-kare" yöntemini ile değerlendirilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya %70.43'ü (250) kadın, %29,57'si (105) erkek olmak üzere 355 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin %75.48'1 (268) 18-21 yaş arasında ve %55,49'u (197) I.nci sınıf öğrencisidir.

Tablo 1: Öğrencilerin Dini İnançına Göre Dağılımı

	n	%
Cevapsız	8	2.25
Müslüman	310	87.32
Hıristiyan	11	3.09
Diğer	26	7.32
TOPLAM	355	100

Tablo 1 'e bakıldığında öğrencilerin %87 .32 'sinin (310) Müslüman Tablo 2'de ise yine bu öğrencilerin %74.06'sının (263) dini inançlarının 3. 4. 5. 'nci derecede olduğu görülmektedir.

Ebeveynlerin sosyo - ekonomik durumları incelendiğinde % 65.35'inin (232) orta sınıf, ancak% 6. 19'unun (22) üst sınıf olduğunu görüyoruz (Tablo 3).

Ebeveynlerin eğitim durumları incelendiğinde çoğunluğunun % 49.85 (177) (babalar için), % 56.05 (199 (anneler için) ilkökul mezunu

olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin % 49.57'sinin (176) babası, %14.08'inin (50) annesi, %37.15'sinde (132) erkek ya da kız kardeşi sigara içmektedir.

Tablo 2: Dinî İnanaç Dereceleriine Göre Dağılımı

	n	%
Cevapsız	15	4.22
1. Derece	39	10.98
2. Derece	38	10.70
3. Derece	136	38.30
4. Derece	70	19.71
5. Derece	57	16.05
TOPLAM	355	100

Tablo 3: Ebeveynin Sosyo-Ekonomik Durumu

	n	%
Alt sınıf	6	1.69
Alt-Orta sınıf	42	11.83
Orta sınıf	232	65.35
Üst-Orta Sınıf	53	14.93
üst sınıf	22	6.19
TOPLAM	355	100

öğrencilerin % 44.2'si (157) sigara içtiğini belirtirken. %55.8'i (198) sigara içmediğini belirtmektedir. Her ne kadar sigara içmeyenlerin oranı içenlere göre daha çok ise de bu tablo oldukça düşündürü-

cüdür.

Aile ortamında sigara içen bireylerin bulunması onların da bu alışkanlığı edinebilecekleri izlenimini vermektedir. Nitekim baba, anne ve kardeşlerin sigara içme durumu ile sigara kullanımı arasın-

bu ilişki araştırıldığında baba ve kardeşlerin sigara içme durumu ile onların sigara kullanımı arasında anlamlı bir ilişki saptanamamasına ($P > 0.05$) karşın annenin sigara içme durumu ile sigara kullanımı arasında ileri derecede anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 4: Annenin Sigara İçme Durumu Ve Sigara Kullanımı Arasındaki İlişki

Sigara Kullanımı	Evet	Hayır	Toplam
Evet	38 (22.11)	119 (134.88)	157
HAYIR	12 (27.88)	186 (170.11)	198
TOPLAM	50	305	355

Ki= Kare: 23.78 $P < 0.01$

Sonuç annenin çocukların sigara içme alışkanlığı üzerinde olumsuz bir model olabileceğini göstermektedir. İnanç ve Yurt (4) araştırmalarında sigara içen hemşirelerin ailelerinin %70.9'unda sigara alışkanlığı saptaması ve ailede en çok babanın %26'sının sigara içtiğini belirtmeleri, ayrıca Fadiloğlu'nun (3) Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulunda yaptığı bir araştırmada öğrenci hemşirelerde %35.50 oranında kullanım saptaması bulgularımızla paralellik göstermektedir.

Dini inanç derecesi ile sigara kullanımı arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (Tablo 5).

Sigara içen grup içinde dini inancı 1, 2 ve 3'ncü derecede olanlarda içme oranı beklenenin üstünde, 4. ve 5.nci derecede ise beklenen altındadır.

Tablo 5: Dini inanç derecesi ile sigara kullanımı arasındaki ilişki

İNANÇ DÜZEYİ	1. DERECE	2. DERECE	3. DERECE	4. DERECE	5. DERECE	TOPLAM
EVET	7 (6.63)	23 (17.24)	26 (16.60)	61 (60.14)	28 (30.95)	157 (25.201)
HAYIR	8 (8.36)	16 (21.75)	12 (21.19)	75 (75.85)	42 (39.04)	198 (31.79)
TOPLAM	15	39	38	136	70	355

Ki - kare : 25.38 P < 0.01

Bu sonuç bize dini inanç derecesi kuvvetli olanlarda sigara kullanımının daha az olduğunu ve dinin sigara kullanımı üzerinde etkili bir faktör olduğunu göstermektedir.

Sosyo-ekonomik durumu ile sigara kullanımı arasındaki ilişki araştırıldığında anlamlı bir fark bulunmuştur. Alt sınıf, üst orta sınıf ve üst sınıfta sigara kullanımı beklenenin üstünde, alt orta sınıf ve orta sınıfta ise beklenenin altında bulunmuştur (Tablo 6).

Tablo 6: Ebeveynin Sosyo-Ekonomik Durumu İle Sigara Kullanımı Arasındaki İlişki

EBEVEYNİN SOSYO EKONOMİK DURUMU	ALT SINIF	ALT-ORTA SINIF	ORTA SINIF	ÜST SINIF	TOPLAM
EVET	4 (2.65)	12 (18.57)	99 (102.60)	30 (23.43)	157 (9.72)
HAYIR	2 (3.34)	30 (23.42)	133 (129.39)	23 (129.56)	198 (12.27)
TOPLAM	6	42	232	53	355

Ki - Kare : 9.82 P < 0.05

Üst-orta sınıf ve üst sınıfta durumun beklenenin üstünde çıkması sigarayı daha kolaylıkla elde edebildikleri alt sınıfta ise yaşanan sosyal sorunların varolduğu dikkate alınarak içtikleri düşünülmektedir.

Cinsiyet ile sigara kullanımı arasındaki ilişki araştırıldığında, erkeklerde sigara kullanımı beklenenin üstünde ve yakın, kadınlarda beklenenin altında ve yakın olarak bulunmuş fakat istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir (ki - kare 1.74 $P > 0.05$). Bu sonuç bize kız ya da erkek herkesin aşağı yukarı eşit derecede bir sigara içme alışkanlığı olduğunu ortaya koymaktadır. Çımrın ve arkadaşlarının (2) yaptıkları bir araştırmada Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinden kızlarda %31.8, erkeklerde %47 oranında sigara kullanımı olduğunu belirtmelert bulgularımızı güçlendirmektedir.

Yaş ile sigara kullanımı arasındaki ilişkiye bakıldığında yine anlamlı bir sonuç elde edilememiştir (ki kare: 8.72 $P > 0.05$). Bu da aynı yaş grubunda sigara içen ve içmeyenlerin sayısı arasında büyük bir fark olmadığını göstermektedir.

Öğrencilere sigaraya başlama yaşı sorulduğunda daha 6 yaşında iken buna başlayanlar %0.56 (2) olmasına rağmen sigaraya başlama yaşının 15 yaşta artmaya başladığı %4.50 (16) ve bunun 17-19 yaşlarda arttığı %25.62 (91) görülmektedir. Ulusoy'un çalışmasında 15-16 yaşın sigara içme için kritik bir yaş olduğunu söylemesi, İnanç ve Yurt'un (4) araştırmasında da hemşirelerin çoğunluğunun 18 yaştan önce, hekimlerin 20 yaşta sigaraya başlamış olduklarını saptaması:

Ağrıdağ ve Alparslan'ın (1) 15 yaş ve üzerinde sigaraya ilginin arttığını söylenmesi bulgularımızla paralellik göstermektedir. İlaveten bizim araştırmamızda daha küçük yaşlarda sigaraya başlama rtskinin olabileceği ortaya çıkmaktadır.

Sigara içme fikrini nereden aldıkları sorulduğunda içen grubun %61.78'i (97) arkadaşlarından etkilendiklerini belirtmişlerdir (Tablo 7).

Sigara içme alışkanlığına ilişkin görüşleri sorulduğunda sigaranın zararlı bir etkisi olmadığını söyleyenler %8.16 (29) iken, %89.01 (316) sağlığa oldukça zararlı olduğunu belirtmektedirler.

Tütünü nasıl kullanırsınız? sorusuna s.gara içenlerin %98.08 (154) içerek, çok azıda da çiğneyerek ya da ağızda tutarak yanıtını vermişlerdir.

Tablo 7: Sigara İçme Fikrini Aldığı Yer

	n	%
Kitle iletişim araçları (radyo-1V, gazete)	3	1.91
Arkadaş	97	61.78
Ebeveyn	10	6.36
Diğer	47	29.93
TOPLAM	157	100

Ne kadar sıklıkla sigara içerseniz? sorusuna içenlerin %75.15'1 (118) hergün, %13.37'si (21) haftada 3-5 kez: çok azıda haftada, ya da ayda 1 kez olarak belirtmişlerdir.

Tablo 8: GÖnde İçilen Sigara Miktarı

	n	%
10'dan	76	48.40
10-20	65	41.40
21-30	13	8.28
31-40	2	1.27
41 ve	1	0.63
TOPLAM	157	100

Tablo 8'de görüldüğü gibi sigara içenlerin %48.40 (76) 10'dan daha az derken %41.40 (65) 10-20 arasında demekte ve çok azı %1.9 31-41 ve üstü olarak ifade etmektedir. Brüksel Veremle Mücadele Konfe-

ransı Raporunda (1978) günde 20 sigara içen kırnsenin vücudunda 20 yıl sonra? kg is ve katran blirikimine sebep olduğunu belirtmesi, her sigararun ömrü 15 dakika kısalttığı (yılda 90 gün, 50 yılda 13 yıl) ayrıca sigaradan bir nefes alıp üfleyen bireyin dumanla beraber çevreye 70 miligram yanmış madde ve 25 millgrarrı karbonmonoksit vererek zehirlediği (6) dikkatte alınırsa sağlık alanında hizmet verecek gençlerin hem kendilerin1n ve hem de çevrelerinin ne denli sağlıklarını tehlikeye attıkları ortadadır.

Sigarayı bırakmak tstermısınız diye sorulduğunda sigara içenlerin %51.59 (81) evet yanıtını verirken %48.40'1 (76) hayır yanıtını vermiştir. Özhan ve Doğan'ın (5) "Koroner Bypass ameliyatı geçiren hastaların sigara içme konusundaki düşünceleri" adlı çalışmalarında, hastalara "kalp hastalığı" tanısı konduktan sonra sigara içmeleri yasaklandığı halde %26'sının içmeye devam ettiklerini ve %94.6'sının bırakmakta zorluk çektiklerini belirtmesi bunun zorluğunu, sigara tiryakılığının alkolizmden de zararlı bir boyuta ulaştığını göstermekte ve bulgularımızı desteklemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sağlık hizmetleri konusunda eğilim alan üniversitte gençliğinde sigara içme alışkanlığının. nedenleri ve bu konudaki düşüncelerini araştırmayı amaçlayan bu çalışmada elde edilen sonuçlar:

1. Öğrencilerin %49.57'sinin babası. %14.08'inin annesi. %- 37.18'inin kardeşi ve 355 öğrenciden 157'sinin (%44.2) sigara içtiği saptanmıştır. Bu oran erkeklerde %50.4 (53) kadınlarda %42.8 (107)dir.
2. Dini inancı kuvvetli olanlarda sigara içme oranı daha azdır.
3. Sosyo-ekonomik durumu alt sınıf. üst orta ve üst düzeyde olanlarda sigara içme oranı daha fazladır.
4. Baba, anne ve kardeşlerin sigara içme durumları ile öğrencilerin sigara kullanımı arasındaki ilişki araştırıldığında, özellikle annenin çocukları üzerinde bu konuda olumsuz/olumlu bir model olabileceği saptanmıştır.

5. Cinsiyet, yaş ve sigara kullanımı arasında anlamlı bir sonuç elde edilememiştir.
6. Sigaraya başlar.-ıada en kritik yaş 15. yoğun başlama yaşı 17-19. risk oluşturma olasılığı olan en küçük yaş 6'dır.
7. Öğrencilerin çoğunluğu %27.32 (97) sigara içme fikrini arkadaşlarından almıştır.
8. Sigara içme alışkanlığı ile ilgili çoğunluk (%89.01) "sağlığa zararlı olduğu" görüşüne sahip olmasına rağmen %75. 15'1 hergürü ve %41.4'ü günde 10-20 arasında sigara içUğini belirtmektedir.
9. Sigara içenlerin %5 l.59'u sigarayı bırakmaya evet %48.40'1 hayır yanıtını vermişlerdir.

Sonuç olarak sağlık hizmetlerinde eğitim alan Üniversite gençliğinin oldukça önemli bir kısmında sigara içme alışkanlığı olup bundan vazgeçmelerinde desteğe gereksinimleri vardır.

ÖNERİLER

1. Ebeveynlere özellikle annelere sigara. zararları. bırakma konusunda eğilim yapılması ve örnek davranış geliştirmelerinin sağlanması.
2. Sigaraya başlama yaşı dikkate alınırsa bu konuda ilkokulundan itibaren sağlık eğilim yapılmaya başlanması, özellikle başkalarına yardım eltrıt uzatması beklenen sağlık hizmetlerini yürüteceklerin bu konuda bilinçlendirilerek örnek olmalarının sağlanması.
3. 2. 3. sonuçlarda belirlilen konularda daha ileri araştırmaların yapılması.
4. Halen sigara içen Sağlık Hizmetleri ile ilgilenecek öğrencilerin "Sigara Polikliniklerinde" tedavisinin sağlanması ve sigara ile mücadelede destek verecek bireyler haline getirilmesi.
5. Sigarayı özendiren Faktörlerin (fiyat, reklam vs.) elimine edilmesinde ülke çapında gerekli önlemlerin alınması.
6. "Sigarayı bırakma" kampanyasının açılması.

KAYNAKLAR

1. Ağndağ, G .. Alparslan, N.: Karataş'daki adölesanlarda sigara içmeyi denemede ailenin etkisi. III. Halk Sağlığı Günleri-Gençlerin Sağlık Sorunları, Erciyes Üniversitesi Yayınları, No: 46, Kayseri, 112-116, (1993).
2. Çırnır ve Arkadaşları: Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrenci ve çalışanlarında akciğer hastalıklarının sigara ile ilişkisinin incelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, Sayı: 3, İzmir, 54-61, (1988).
3. Fadiloğlu, Ç.: Ege Üniversitesi Öğrencilerinin sigara içme alışkanlıklarının araştırılması, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 1=1, İzmir, 23-30, (1985).
4. İnanç, N .. Yurt, V.: GATA'da çalışan doktor ve hemşirelerin sigara içme davranışına ilişkin özelliklerinin incelenmesi, II. Ulusal Hemşirelik Kongresi 12-14 Eylül, İzmir, 628-640, (1990).
5. Özkarı, N., Doğan, N.: Koroner bypass ameliyatı geçiren hastaların sigara içme konusundaki düşünceleri, III.Ulusal Hemşirelik Kongresi 24-26 Haziran, Sivas, 546-552, (1992).
6. .: Sigara Raporu. Türkiye Yeşilay Cemiyeti. Sel Matbaacılık, İstanbul, (1991).

